

Верховної Ради України чи Президента, а сам референдум може здійснюватись без їх ініціативи. До того ж, чинна Конституція України (ст. 156) містить правило про те, що законопроекти про внесення змін до розділів I, III, XIII затверджуються всеукраїнським референдумом, який призначається Президентом України. А не результати референдуму затверджуються парламентом. В Рішенні від 5.10.2005 р. Конституційний Суд України зазначив, що положення частини третьої статті 5 Конституції України треба розуміти так, що народ як носій суверенітету і єдине джерело влади може реалізувати своє право визначити і змінювати конституційний лад в Україні шляхом прийняття нової Конституції України на всеукраїнському референдумі.

В самій Конституції є перелік питань, які не можна виносити на референдум, Конституція у ньому не зазначена. То ж її затвердження всенародним референдумом можливе, допустиме і законне. В питанні про предмет референдуму можна виділити три групи питань:

1) ті, які вирішуються виключно референдумами (ст. 73);

2) питання, які не можуть виноситись на референдум (ст. 74);

3) інше, що може виноситись на референдум законодавчою владою чи Президентом України, або ж за народною ініціативою. Більш того, Конституційний Суд України у своєму рішенні від 16.04.2008 р. зазначив, що процес прийняття нової Конституції України може бути започаткований лише після з'ясування волі українського народу щодо необхідності прийняття нової Конституції України. А суддя, висловивши окрему думку, уточнив рішення, назвавши двоступеневий етап прийняття нової Конституції України:

- консультативний референдум (для встановлення бажання народу щодо прийняття нового Основного Закону);
- імперативний референдум з остаточним затвердженням проекту нової Конституції.

Слушно також врахувати відповідний закордонний досвід. В багатьох країнах Конституції прийняті саме на референдумах, а в деяких країнах Конституції можуть змінюватись лише референдумами і на сьогодні.

Але серед юристів побуває думка, що так як законопроект про внесення змін може ініціюватись лише Президентом України або певною кількістю народних депутатів, а не за народною ініціативою, то народ України, поки що, не може брати активну участь як в ініціюванні відповідних змін до Конституції України, рівно як і у внесенні змін без участі свого повноважного представника.

Тож, найоптимальнішим способом прийняття нової узгодженої редакції Конституції буде подання її на розгляд парламенту, адже це найвищий орган законодавчої влади, і він відстоює права народу. А схвалений Верховною Радою України законопроект нової Конституції України винести на імперативний всеукраїнський референдум для затвердження народом України. Адже Конституція має бути уже добре підготовлена і узгоджена. Референдум має бути останньою процедурою, щоб не виникало питань щодо того, як виконувати це рішення.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Л.І. Летнянчин.

Ковтун Віталій Іванович

НУ «ЮАУ ім. Ярослава Мудрого»,

аспірант кафедри конституційного права України

ПРО МЕЖІ ПОСТУПЛИВОСТІ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В АСПЕКТІ ГАРАНТУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ

Найбільш помітну роль в обмеженні принципу державного суверенітету відіграють численні норми та принципи, які регулюють сферу прав людини. Ефективність дії забезпечується спеціально створеною системою міжнародного контролю за дотриманням національними урядами добровільно прийнятих на себе зобов'язань у вказаній сфері. Як наслідок, навіть порушення прав окремого індивіда може бути оскаржене в таких контрольних інституціях, зокрема в Європейському суді з прав людини, рішення якого є обов'язковим для виконання національними урядами. Під впливом європейської Конвенції відбувається переоцінка ідеї державного суверенітету.

Необхідно звернутися до практичних висновків органів конституційного контролю країн-учасниць Європейського Союзу, в яких безпосередньо визначенні «межі поступливості». Наприклад, Федеральний конституційний суд ФРН у рішенні від 14 жовтня 2004 року, розглянувши конституційну скаргу заявника Гергюлю, подану вже після винесення постанови Європейським Судом з прав людини, сформулював незвично жорстку позицію стосовно юридичної сили та виконання в Німеччині постанов Європейського Суду: «Основний закон має на меті інтеграцію Німеччини в правову систему вільних держав, але він не передбачає відмову від суверенітету, закріпленого насамперед у німецькій Конституції. Отже, не суперечить меті прихильності міжнародному праву, якщо законодавець, в порядку винятку, не дотримується прав міжнародних договорів за умови, що це є — єдином можливим способом захисту порушення основоположних конституційних принципів».

З цього приводу визнається точна позиція В.Д. Зорькіна, Конституційний Суд Російської Федерації, приймаючи своє рішення про конституційність закону у випадку, аналогічному німецькому прецеденту, — при тому, що між положеннями Конституції про права людини та Конвенції виникло протиріччя між тлумаченням Конституції (Конституційним Судом) та тлумаченням Конвенції (вжитим Європейським Судом з правами людини), — може не орієнтуватися на інтерпретацію Конвенції Європейським Судом, а прийняти рішення в дусі національної Конституції, тим самим імпліцитно підтверджуючи своє трактування положень європейської Конвенції (як складової частини правової системи) в дусі національної Конституції. Саме такий підхід дозволяє побудувати правову концепцію національного суверенітету у сфері захисту прав людини. Інакше замість реалізації ідеї добровільного об'єднання національних суверенітетів ми прийдемо до підпорядкування правової системи інтеграційних праву Ради Європи у питанні захисту прав людини.

Межею нашої поступливості є захист нашого суверенітету, наших національних інститутів і наших національних інтересів. Серед цих інтересів, перш за все — це пріоритет прав і свобод людини. До цього зобов'язує

наша Конституція і подібний захист не має нічого спільного з самоізоляцією і т. д.

Але твердження, згідно з яким держава повинна компенсувати порушення Конвенції, означає тим самим, що вона повинна визнавати практику Страсбурзького суду й гарантувати виконання його рішень адекватним чином, особливо в частині прийняття заходів загально-го характеру та виключення ситуацій, здатних викликати схожі проблеми. Це може відбуватися, наприклад, у випадку, коли Суд вносить пілотне рішення, що зачіпає структурні порушення.

Взагалі, пілотні рішення виносяться для врегулювання загальних проблем та визначають засоби відшкодування за допомогою вирішення конкретних справ: вони містять як ретроспективний, так і перспективний аспект та знаменують істотний відступ від раніше застосованого Судом «декларативного підходу».

Процедура прийняття пілотного рішення переслідує три мети: допомогти 47 європейським державам, які ратифікували Європейську Конвенцію з прав людини, у вирішенні системних або структурних проблем на національному рівні; забезпечити більш оперативне отримання відшкодування зацікавленими особами; і допомогти Європейському Суду з прав людини більш ефективно і швидко справлятися з навантаженням, за рахунок скорочення числа подібних (як правило, складних) справ, які необхідно вивчити в деталях.

У процесі глобалізації держави, відстоюючи власні інтереси, водночас вдаються до самообмеження окремих суверенних прав і передачі їх реалізації наднаціональним структурам, які допомагають їм у здійсненні традиційних функцій держави, а саме функції захисту прав людини. Як наслідок проблема захисту прав людини виходить за межі відповідальності окремої держави, перетворюючись також на справу світового співтовариства та регіональних інтеграційних об'єднань, які нормативно визнають універсальні правові стандарти, нижче яких держава не вправі опуститися.

Науковий керівник: д.ю.н, доцент, завідувач кафедри конституційного права України НУ «ЮАУ ім. Ярослава Мудрого» Ю.Г. Барабаш.

Куп'янська Ангеліна Миколаївна

*КНУ ім. Тараса Шевченка,
студент, юридичний факультет,
4 курс, 16 група*

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРОВАВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Однією із системоутворюючих, кваліфікаційних ознак конституційного права є інститут конституційно-правової відповідальності. Проблема створення ефективного механізму відповідальності та контролю за діяльністю органів державної влади не втратила своєї актуальності

й сьогодні, особливо стосовно вищих органів влади, які здійснюють основні функції держави.

Актуальність обраної теми обумовлена тим, що за сучасних умов конституційно-правова відповідальність набуває особливої уваги та значення, що зумовлено характером політичних, економічних та інших процесів у нашій країні. Також, доцільність теми посилюється виключною важливістю виконання завдання по створенню ефективного правового механізму захисту Конституції, особливе місце в якому займає конституційна відповідальність.

У радянському державному праві недостатньо уваги приділяли проблемам конституційно-правової відповідальності. На мій погляд це, звичайно, було зумовлено тим, що характер цього виду юридичної відповідальності політико-правовий — політичний режим радянської держави не передбачав *de facto* відповідальності вищих органів влади, що в свою чергу не могло не відобразитися на конституціоналістичних настроях, поглядах і, звичайно, працях дослідників.

Конституційно-правову відповідальність у загальному вигляді слід розглядати як несприятливі наслідки, що настають для суб'єкта конституційно-правового делікту (правопорушення). Ці несприятливі наслідки мають особливий політико-правовий характер і передбачаються в санкціях конституційно-правових норм. З урахуванням зазначеного можна зробити висновок: конституційно-правова відповідальність — це особливий вид юридичної відповідальності, що має складний політико-правовий характер, настає за скоєння конституційно-правового делікту та яка знаходить вияв у передбачених конституційно-правовими нормами особливих несприятливих наслідках для суб'єкта конституційного делікту.

Підставою настання конституційно-правової відповідальності є порушення норм Конституції, які відповідно конкретизуються в конституційному законодавстві. Таким чином, основне призначення конституційно-правової відповідальності — захист Конституції.

Конституційно-правова відповідальність має складну структуру. Вона закріплює:

- Соціальну відповідальність, що вимагає відповідної, глибоко свідомої та ініціативної поведінки всіх суб'єктів конституційного права.
- Загальні начала відповідальності за правопорушення, що слугують «орієнтиром» для формування відповідальності в інших галузях права.
- Конкретні види конституційно-правових відповідальності, що застосовується за порушення окремих конституційно-правових норм та інститутів.

Конституційно-правова відповідальність визначає не тільки міру впливу у випадку правопорушення, але й передусім відповідальну поведінку суб'єктів конституційного права щодо виконання свого обов'язку, реалізації політико-юридичної компетентності. Тому даний вид відповідальності формується не тільки в охоронних, але, більшою мірою, у регулятивних приписах норм конституційного права.

Конституційно-правова відповідальність часто носить яскравий політико-правовий характер, обумовлений реалізацією даного виду відповідальності у сфері здійснення народовладдя, й іноді перетинається з політичною відповідальністю. З приводу цього питання між вченими-конституціоналістами ведеться дискусія: чи